

Fadrines. El procés de no casar-se en la societat tradicional valenciana

Llibre de les antropòlogues Raquel Ferrero i Clara Colomina (Col·lecció de Temes d'Etnografia Valenciana. Museu Valencià d'Etnologia, 2020)

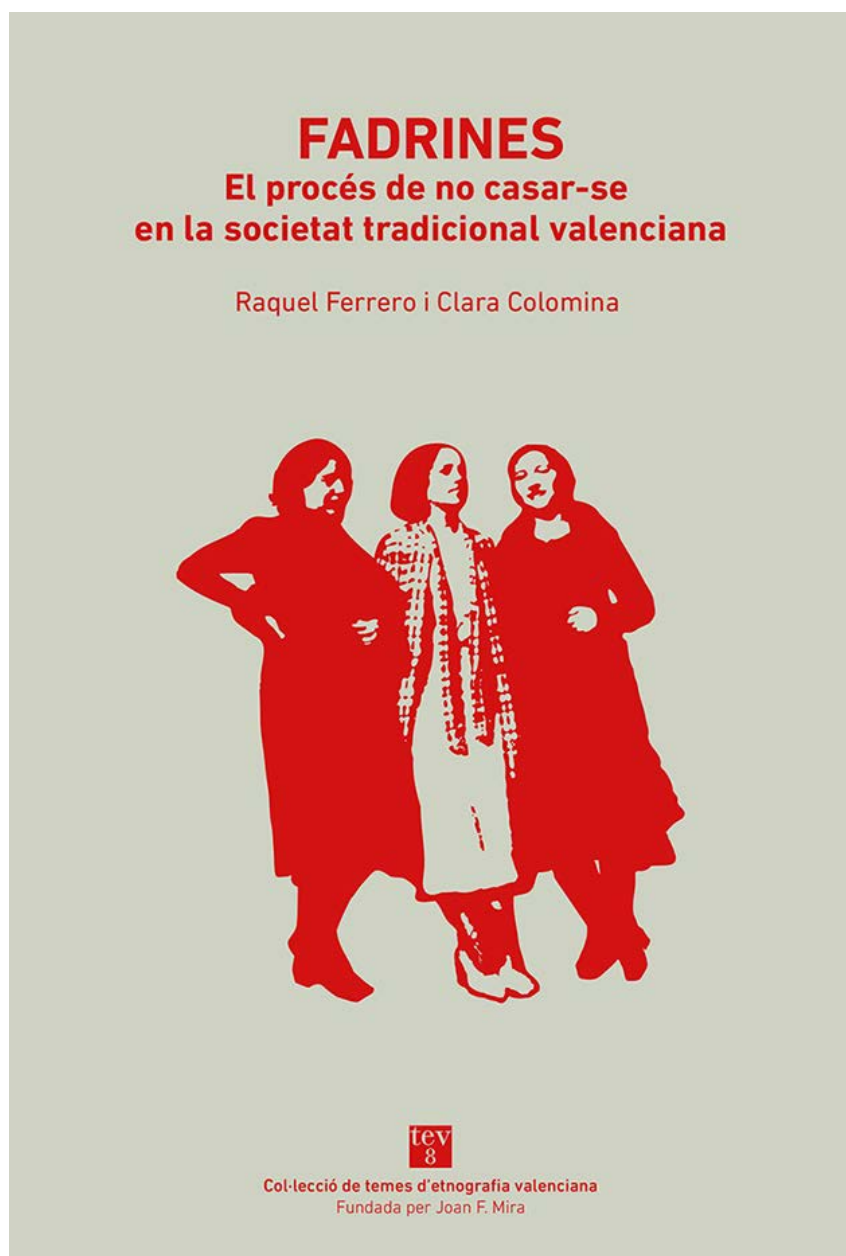
Rosa Canela

Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural. Departament de Cultura

Fadrines. Dones incompletes? Solterona, aïllada, isolada, matxuxa, solta, conca, fadrinota, etc. són sinònims de fadrina vella, dones que per motius diversos no s'han casat i que han estat víctimes dels estereotips i de l'estigma amb què s'ha castigat la solteria femenina.

L'antropòloga Dolores Juliano considera que, davant del model tan poc atractiu d'esposes i mares abnegades, calia assegurar-se de presentar totes les altres opcions com a pitjors. «Fem memòria: solitàries, errades, compadides, estèrils, incompletes, deficientes, no desitjades, desviades sexualment, devaluades, considerades un fracàs personal, sense atractiu sexual, inhàbils per a establir relacions amb una altra persona, éssers desnaturalitzats, dependents, dignes de llàstima, egoistes, estrafolàries, frívols, no casades per estar massa pendents d'elles

Coberta del llibre "Fadrines. El procés de no casar-se en la societat tradicional valenciana"

mateixes o per por als deures i càrregues del matrimoni, furioses contra el seu destí, desgraciades, amb una vida plena d'amargors». Caricaturitzades i marginades, en l'imaginari social el seu suposat fracàs era mereixedor de certa dosi de rebuig i crueltat. «La fadrinesa socialment s'interpretava com una traïció que abocava les dones a un estat vergonyant i resignat». Sols cal analitzar el refranyer, els contes, les rondalles o el cinema per veure com de mal parada en surt la fadrinesa femenina.

La fadrinesa era acceptada sols com un estat transitori, no com a permanent. Mantenir-se fadrina era considerat un no avançar en les etapes de la vida, una permanència estèril, un no complir amb les expectatives que s'espera d'una dona, casada o monja, la resta era un estat menyspreable. «Les fadrines són desfeminitzades (...) O bé avortades com a dones («ja no vaig ser mai dona»), o bé assilvestrades». Açò ens remet directament a la situació de liminaritat a què queden reduïdes les fadrines («una sagala que no arriba a cap puesto»). Arribar a puesto, era casar-se i tenir fills, el que s'esperava de tota dona, i «les que no assolien eixe ideal resultaven percebudes, ahora d'incompletes, incompetents».

Dones incompetents i incompletes, no. Dones lliures, tampoc. Entre el sacrifici, la penitència, el fracàs, l'emancipació i l'alliberament, estar/quedar-se/ser fadrina va lligat a diversos motius i a la construcció de diversos relats. Cada dona fadrina, ha hagut de respondre a si mateixa i als altres sobre el perquè ella no es va casar, un relat que sovint té matisos enganyosos. «Si no es té una raó legitimada de ser, com ara criada de luxe, dona de germà, mare de progenitors o tieta de tots, la fadrinesa ha de ser excusada (...) Les altres raons, les pròpies, han de ser disfressades de coartades (lletjor, treball, malaltia...)».

La fadrinesa «no ha estat suficientment considerat —ni acadèmicament, ni socialment, ni políticament— el seu potencial com a categoria conceptual desestabilitzadora de classificacions normatives», i tampoc ha permès visibilitzar altres feminitats.

El llibre s'estructura en dos grans blocs, un primer centrat en l'anàlisi de la fadrinesa, el marc teòric i els resultats de la recerca, abordant aspectes tan importants com la representació social, percepció, models i diversitat de «pràctiques de fadrinesa», i un segon bloc que inclou el marc contextual, formal i metodològic, la guia de l'entrevista i una breu biografia de les entrevistades. El pròleg de l'antropòloga Ana Martínez Pérez arrodoneix el llibre. L'obra reflexiona sobre «el sofert gremi de la solteria», com deia l'escriptora M. Aurèlia Capmany, i també sobre el model de família tradicional i la dominant ideologia patriarcal ben maquillada i naturalitzada. Dones, casades o fadrines, entregades als altres, «fetes pels altres» «captives i devorades en benefici del sistema», però que aprofitaven el poc marge que tenien per a la subversió i trobar en la seva fadrinesa un espai d'emancipació i realització. La publicació enriqueix «el mapa de coneixements sobre les maneres de ser i de viure en la societat tradicional valenciana».

Un assaig excel·lent d'un tema tan familiar com desconegut. Una obra ben escrita, «ací ens ha impulsat contar històries de fadrinesa, més que no fer un inventari de fadrines. Hem pretès oferir un relat del procés de no casar-se que erregue la tensió oberta de la fadrinesa, que evite fixar-la i empresonar-la en relats esteriotipats». Un relat de relats «partint de la pràctica narrativa de les persones grans, hem volgut contar conforme conten elles, fent així un relat dels seus relats»

acompanyat d'unes fotografies molt ben triades. Un assaig respectuós i fins i tot, diria que amorós, amb les 23 fadrines entrevistades, dones d'entre 76 i 99 anys, de l'Alt Maestrat, al nord de les terres valencianes, que durant el franquisme no es van casar, entre elles pastores, pageses, treballadores de fàbrica, botigueres, masoveres... la majoria «de famílies xicotetes».

Entrevistar és dansar, diuen les autores. I bastir una obra com aquesta és brodar, és hores i hores de treball, de rumiar, d'anàlisi, d'estirar fils, de redactar i modificar, d'escriure, d'escoltar i de llegir molt. Gràcies, Raquel i Clara, per la recerca i per aquest llibre. Un encert la tria del tema, la manera de treballar i presentar-lo, es nota «que sense entusiasme i pàlpits no hi ha investigació». Un llibre molt recomanable i inspirador. ■